

שיעור מהרב שליט"א

בענין ספירת העומר - בירור יסודות והלכה למעשה

-א-

בימי ספירת העומר נוהגים קצת דיני אבלות [כמבואר בסי' תצג], ומחמת כן נוהגים שלא לשמוע תזמורת, ומנהג זה למדוהו מדברי הפוסקים [משנ"ב סק"ג] שאסרו ריקודין ומחולות. במצב עכשיו שהאנשים וטפם אינם יוצאים מבתיהם במשך כל היום, מותר להשמיע קלטות לילדים, מפני שלא נעשה הדבר לשם שמחה כריקודים ומחולות, אלא לשם תעסוקה בלבד. למבוגרים כשיש צורך מחמת הבדידות יש להקל, מפני שהוא צורך חיוני בזמן כזה ואינו כתוספת שמחה.

-ב-

נוהגים בימי הספירה שלא לאכול פירות חדשים וכן שלא ללבוש בגדים חדשים שצריך לברך עליהם ברכת שהחיינו, ויש מקור למנהג זה בלקט יושר. ובגדים חדשים היינו דוקא בבגדים חשובים שצריך לברך עליהם, [אף שאנו נוהגים שלא לברך על בגדים חדשים כלל], כגון חליפה וקפוטה, אבל לחדש גרבים ובגדים הצמודים לגוף אין איסור.

-ג-

זמן ספירת העומר, כדאי להקפיד שלא לספור קודם זמן צאת השבת, גם אם מתפללים מעריב קודם לכן יש להמתין ולא לספור עד זמן זה. טעם הדבר, שהזמן מהשקיעה ועד צאת הכוכבים הוא בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה, נמצא שאם הוא מן היום עדיין שייך לספירה שלפניו, כגון כשבליילה יש לספור ז' ימים, אם הוא יום עדיין יום ו' לעומר, ונמצא שכשאומר היום ז' ימים לעומר אינו נכון כלל, ואינו מקיים את ספירת הלילה. [ואף שלגבי תפילת ערבית וקריאת שמע יש מקום להקל, אינו שייך לגבי ספירת העומר, שהטעם להקל בתפילת ערבית מפני שזמנה אף קודם הלילה, מפלג המנחה, והטעם להקל בק"ש מפני שאנו נוהגים לחזור ולקרות ג' פרשיות בק"ש שעל המיטה שקורא בלילה, ובזה יוצא ידי חובתו, וטעמים אלו אינם שייכים לגבי ספירת העומר, ופלג המנחה אינו גורם שיתחלף היום טרם זמנו].

ואע"פ שלדעת הסוברים שספירת העומר בזה"ז דרבנן יש להקל בביה"ש שהוא ספק, מ"מ כ' המחבר בשו"ע (סי' תפט ס"ב) 'והמדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים, וכן ראוי לעשות', מפני שיש לחשוש לדעת הסוברים שספירת העומר בזה"ז דאורייתא, ובדאורייתא אין להקל, ובאליה רבה (סק"י) כ' דמי שספר קודם צה"כ יחזור ויספור בלילה.

ומתי הוא זמן צאת הכוכבים הדבר אינו ברור, מפני שבגמ' (שבת לד:) מבואר שזמן ביה"ש הוא כזמן מהלך ג' רבעי מיל, ו"א שזה 13.5 דקות, וי"א 18 דקות, ואח"כ ודאי לילה דהיינו צה"כ, ובמציאות שבסוף י"ח דקות עדיין יש קצת אור יום ואין נראים בו ג' כוכבים בינוניים, בפרט בימי הקיץ, לכן נוהגים בשבת להחמיר ולהמתין עוד עד זמן שדרגת החושך בו מרובה יותר ונראים בו הכוכבים, וכן ראוי להחמיר גם לענין ספירת העומר.

-ד-

כ' המחבר (סי' תפט ס"ח) 'אם שכח לברך באחד הימים בין יום ראשון בין משאר ימים יספור בשאר הימים בלא ברכה'. טעם דין זה הוא מפני שנחלקו הפוסקים אם חסרון יום אחד מעכב את ספירת שאר הלילות, דיי"א דמאחר וחסר ספירת יום אחד נבטלה כל הספירה ואין לו להמשיך, וי"א דכל יום חיוב בפנ"ע הוא וחסרון

ספירת יום אחד אינו מעכב את שאר הימים, לכן ימשיך לספור כדעת הסוברים שאינו מעכב, אבל לא יברך מפני שחוששים לדעת הסוברים שאינו מקיים מצווה בספירה זו.

אמנם נראה דהעיקר להלכה כדעת הסוברים שיכול להמשיך ולספור, ויש אחרונים שפוסקים שימשיך לספור בברכה, אף שאין אנו נוהגים כדבריהם מ"מ מאחר וכך הוא עיקר הדין כשמצטרף ספק נוסף לחיובו לספור יכול להמשיך לספור בברכה.

כגון מי שמסופק אם ספר אתמול או לא, יכול להמשיך ולספור בברכה, מפני שגם לפי הצד ששכח לספור העיקר שיכול להמשיך לספור, מאחר ויתכן וספר ולכו"ע יכול להמשיך לספור יש לו להמשיך לספור בברכה, ורק כשיודע בודאי שלא ספר יום אחד שוב לא יספור בברכה.

וכן מי שספר בביה"ש, אחר השקיעה קודם צה"כ, דיש ספק אם ספירתו היתה בלילה ויצא י"ח או שספר ביום ולא יצא י"ח, מאחר ויש כאן ספק נוסף ימשיך ויספור בברכה.

וכן מי שלא ספר בלילה ונזכר ביום, יספור ביום ומכאן ואילך ימשיך לספור בברכה, מאחר והדבר תלוי בפלוגתא אם יכול לספור ביום, מצטרף כאן ספק נוסף שמא ספירה זו מועלת ולא חיסר יומו, ויכול להמשיך ולספור בברכה.

אבל מי שודאי לא ספר בלילה וביום שלאחריו ונזכר וספר אחר השקיעה בביה"ש שאחריו, בזה יש ב' ספיקות וב' צדדים לומר שלא קיים ספירת אותו היום, האחד אם ספירה ביום מועלת או לא, והשני אם ביה"ש עדיין יום, או שכבר לילה ועבר היום לגמרי. י"א דבכה"ג לא ימשיך לספור בברכה, אבל הגרש"ז אורבך סובר שגם בכה"ג ימשיך לספור בברכה, דמאחר ועיקר הדין שגם כשודאי חיסר ספירת יום אחד שצריך להמשיך לספור בברכה, כל שיש לצרף לזה עוד ספק כלשהו לחיובו, יכול לספור בברכה.

-ה-

מי שלא ספר יום אחד כלל לא בלילה ולא ביום ולא בביה"ש שדינו לספור בלא ברכה, והוא נצרך להיות שליח ציבור, [או מחמת חיוב או אילוץ אחר גרם לו כך, בזמנינו יתכן כן מחמת שהוא המצרף של המניין], וכשיספור בפרהסיא בלא ברכה יש כאן עניין של כבוד הבריות, אם יוכל לברך כדי שלא להתבזות. [אצל הב"י הי' אחד שהבליע את המילים, ובמקום לומר 'ה"א מלך העולם' אמר 'אדון עולם', הציבור לא שם לב והב"י הבין וחיך, אבל אי"ז פיתרון הלכתי].

מסופר שהבית הלוי שכח לספור יום אחד, ובמקומו היה נהוג שהרב סופר בקול והקהל אחריו, כמו שנהוג היום בהרבה מקומות, ביקש הביה"ל מאחד המתפללים שיכוון שלא לספור בעצמו ספירת העומר אלא שיצא ידי חובתו בספירת הרב, וכך יוכל הרב לברך את הברכה עבורו.

פתרון זה שנוי במחלוקת, דאיכא פלוגתא אי בספירת העומר יכול אדם להוציא אחרים ידי חובתם או שצריך כל אחד לספור בעצמו ואינו יוצא בספירת חברו, אמנם להלכה נפסק שגם בספירת העומר יכול להוציא את אחרים, וכדעת הבית הלוי, לפי זה לכאורה כך יכול כל שליח ציבור לנהוג.

אמנם בפר"ח נחלק מטעם אחר, דאף אי בספירת העומר יכול אדם להוציא את אחרים ידי חובתם, מ"מ בכה"ג ששכח לספור יום אחד ועכשיו אינו יכול לספור לדעת הסוברים שמי שהפסיד יום אחד שוב אינו מקיים את המצווה, נחשב שאינו בר חיובא ביום זה ולא שייך בו דין ערבות, לכן אינו יכול להוציא את החייב ידי חובתו. ודימה ניד"ד לנידון הירושלמי לגבי קריאת המגילה, שאמרו שבן עיר אינו מוציא בן כרך ובן כרך אינו מוציא בן עיר, הגם שעל שניהם יש חיוב כללי של קריאת המגילה, מ"מ מאחר ובן עיר חיובו ביום י"ד ובן כרך ביום ט"ו, ביום י"ד נחשב בן הכרך אינו מחוייב בדבר וביום ט"ו בן העיר נחשב אינו מחוייב בדבר, מפני שבאותו היום אין לו חיוב, וה"ה כאן לדעת הסוברים שפטור מלספור אע"פ שגם הוא מחוייב במצוות ספירת העומר

מ"מ באותה שנה שכבר אינו יכול לספור מפני שהחסיר בה ספירת יום אחד נחשב כאינו מחוייב בדבר ואינו יכול להוציא את המחוייב ידי חובתו.

אבל יש מקום לחלוק בזה ולחלק בין הנידונים, דלגבי קריאת המגילה בן עיר מעיקר הדין אינו מחוייב ביום ט"ו ובן כרך פטור מעיקר הדין ביום י"ד, לכן נחשב באותו היום אינו מחוייב בדבר, אבל לגבי ספירת העומר באמת כל ישראל מחוייבים בה בכל לילה, אלא שנחלקו אם שייך לקיים אחר שחיסר יום אחד, דיסוד המחלוקת אם המחסר יום אחד הפסיד או לא הוא אי מצוות ספירת העומר היא מצווה על כל יום בפנ"ע, או שמצוה אחת היא שצריכה הספירה להיות תמימות ממחרת השבת עד שבעות, ואם כן ממ"נ אם זה מצוה כל יום בנפרד יכול לספור גם אם לא ספר אתמול, והסיבה שמי ששכח לספור אתמול לא סופר היום בברכה כי חוששים לשיטה שזה מצוה אחת והרי המצוה התחילה בט"ז ניסן והרי בליל ט"ז ה' מחוייב במצוה זו כשאר ישראל אלא שלא קיים אותה כדין, ואינו כבן עיר וכרך שמעיקר הדין אינו מחוייב. ויש מחלוקת גם בין פוסקי זמנינו אם מועלת עצה זו, ולמעשה אפשר להקל ולסמוך על המקילים מפני כבוד הבריות.

-ו-

בספירת העומר בזה"ז שלא ניקרב קרבן העומר ביום ט"ז ניסן, נחלקו הראשונים והפוסקים אי הוי דאורייתא או דרבנן, ומקור הדברים מהא שאמרו במנחות (סו.) 'רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי, אמימר מני יומי ולא מני שבועי, אמר זכר למקדש הוא'. ולהלכה נקיטנן כרבנן דבי רב אשי, ומונים גם בזה"ז ימים ושבועות, וצ"ב במה נחלקו על אמימר שסובר שבזה"ז אי"צ למנות שבועות.

ומבואר בדברי הראשונים לפרש בג' אופנים, א. שלדעתם אף בזה"ז שאין קרבן העומר ספה"ע דאורייתא, וצריך לספור כדין. ב. שאף הם מודים לאמימר שאינו מה"מ סוברים שהוא תקנה גמורה ולא רק זכר למקדש, ולכן צריך לקיימו בכל פרטיו. ג. שמודים לאמימר שספה"ע בזה"ז הוא זכר למקדש, אלא שסוברים שאף בזכר למקדש צריך לקיים את כל הפרטים כמו שהי' בזמן החיוב.

נמצא לדרך א', שלדעת רבנן דבי ר"א דספירת העומר בזה"ז דאורייתא, מאחר ונקטינן כוותיהו ומונים גם שבועות נמצא דקיי"ל להלכה דהוי דאורייתא, וכן פסק הרמב"ם (פ"ז מתמידין ומוספים הכ"ד). אמנם המגיד משנה (שם) והר"ן בסוף פסחים מביאים שהרבה ראשונים חולקים על זה וסוברים שהוא דרבנן, ומבארים את המחלוקת בב' הדרכים האחרים שהזכרנו, דאף כשאנו מה"מ צריך לקיים את כל הפרטים.

ישנה דעה נוספת בזה, שבמשנה ברורה (ס"ק ז) הביא מחלוקת אי מנין השבועות מעכב בדיעבד, די"א דמי שלא מנה שבועות צריך לחזור ולמנות, וי"א שבדיעבד יצא י"ח ואי"צ לחזור ולספור, דאין חיוב לספור שבועות, כאמימר, והוא רק מנהג ואינו מעכב בדיעבד. ובשער הציון (ס"ק ט) כ' דס"ל לבאר בגמ' כדרך הרמב"ם דברבנן אי"צ למנות שבועות, ונחלקו אי סה"ע בזה"ז דאורייתא או דרבנן, שלדעת הפוסקים דבזה"ז הוי דרבנן נמצא שאין חיוב למנות שבועות מעיקר הדין, והסוברים דצריך למנות שבועות ס"ל דהוי דאורייתא. אמנם לדינא נקט דהפלוגתא אי מנין השבועות מעכב בדיעבד או לא, אינו תלוי במח' אי סה"ע בזה"ז דאורייתא או דרבנן, דאפ"ל גם בדעת הסוברים דמעכב דס"ל דהוי דרבנן, דמפרשים את המחלוקת בגמ' בשאר דרכים הנ"ל בדעת רבנן דבי ר"א, דאף הם סוברים שאינו מה"מ ואפ"ה ס"ל דיש חיוב למנות שבועות בזה"ז.

והנה שורש המחלוקת היא משום דכתיב 'מיום הביאכם את עומר התנופה', פשטות הדברים דחיוב הספירה תלוי בהקרבת קרבן העומר, לכן בזה"ז שמפני חטאינו לא זכינו להקריב את קרבן העומר לא בא זמן ספירת העומר. וצ"ב דעת הרמב"ם ודעימ' [עי' ביה"ל ריש סי' תפט] הסוברים דהוי דאורייתא אף בזה"ז שלא קרב העומר, כיצד יפרשו את הפסוק.

הגרי"י פערלא בביאורו לסה"מ לרס"ג (מבוא פרק יב) מבאר בדעת הרמב"ם משום דסבירא ליה דמאי דכתיב מהחל חרמש בקמה תחל לספור וגו' וגם מאי דכתיב מיום הביאכם, היינו רק לסימן בעלמא, לומר דבזמן קצירת העומר מתחיל זמן מצות ספירה, וכן קרא דמיום הביאכם לא בא אלא להורות סימן ליום ספירת העומר, ולכן אין הספירה תלויה בעומר, אלא זמן הזה מצד עצמו הוא זמן המצוה, ומשו"ה אפילו בזמן הזה דליכא עומר כלל, המצוה מדאורייתא נוהגת באותו הזמן כדמעיקרא.

ולפ"ז בא לבאר פלוגתא דהרמב"ן והרמב"ם לגבי חיוב נשים בספירת העומר, דהרמב"ן סוף פ"ק דקי' (לג: ד"ה והוי) מנה בתוך רשימת המ"ע שאין הזמן גרמא שהנשים חייבות בהן, את ספירת העומר. [ולהלכה לא קיי"ל כוותי', והנשים פטורות, ובפשטות אין עליהם שום חיוב לספור]. וצ"ע שהרי מצוות ספירת העומר נוהגת רק בין ט"ז ניסן לשבועות, נמצא שהזמן גורם לה שתבא, וכיצד החשיב מצווה זו למצוה שאין הזמן גרמא. והרמב"ם (פ"ז מתמידין הכ"ד) באמת פטר נשים מספירת העומר.

ומבאר ע"פ דברי הטורי אבן (מגילה כ:): דמבאר לגבי ביכורים דמבואר דנשים חייבות, וכן פסק הרמב"ם (פ"ד מביכורים ה"ב), אף שזמנה הוא רק מן העצרת ועד חנוכה, ולכא' הזמן גרמא. ומחדש דהזמן גרמא היינו שהמצוה עצמה תלויה בזמן, ולא שתלויה בדבר אחר שאותו דבר תלוי בזמן. לכן לגבי ביכורים מה שאין להביא קודם שבועות הוא מפני ששתי הלחם מתיר במקדש, נמצא דתלוי בשתי הלחם ולא בזמן, ורק לשתי הלחם נקבע זמן ולא לביכורים. וכן סוף הזמן שאין מביאין אחר חנוכה משום דכתיב 'אשר תביא מארצך', דמשמע כל זמן שמצויין בארצך, נמצא שהדין תלוי במציאות והמציאות היא התלויה בזמן. וכן י"ל בדעת הרמב"ן בטעם דספירת העומר אין הזמן גרמא, מפני שהספירה אינה תלויה בזמן אלא בהקרבת העומר, ולקרוב נקבע זמן ולא לספירה.

אמנם ביאור זה שייך רק לדעת הסוברים שהספירה תלויה בהקרבה ולא בזמן, אבל לדרך הרמב"ם שהספירה תלויה בזמן, והקרוב נאמר לסימנא בעלמא, נמצא שהמצוה עצמה תלויה בזמן ונחשב שהזמן גרמא. ובאמת הרמב"ם פטר נשים מסה"ע, כנ"ל, ולטעמי' אזיל, דס"ל דסה"ע בזה"ז דאורייתא, דהספירה תלויה בזמן ולא בקרבן, לכן פטר נשים דמאחר והספירה עצמה תלויה בזמן הו"ל מ"ע שהזמן גרמא.

וגם הרמב"ן לטעמי' אזיל, דס"ל דהוי מ"ע שלא הזמן גרמא משום דס"ל דסה"ע בזה"ז דרבנן, דהספירה תלויה בקרבן בלא בזמן וכשאין קרבן אין מצוה ספירה. דהנה לסוברים דסה"ע בזה"ז דרבנן קשה דלכאורה אף חג השבועות לא יהא מן התורה בזה"ז, דהא אין לו זמן קבוע בחודש כמו שאמרו בגמ' פעמים בה' פעמים בו' פעמים בז', שנקבע ביום החמישים לעומר, ולכא' אי מה"ת אין מצווה לספור לא יבוא יום החמישים לספירה. ולתרץ זה כתב הרמב"ן (ויקרא כג טו) 'והוצרך לומר 'חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם' באיסור החדש (פסוק יד) ובשבתת חג השבועות (פסוק כא), מפני שהוא תלוי בהנפת העומר ובמנחה חדשה, לומר שאפילו אחרי גלותנו בחוצה לארץ שאין עומר ומנחה, יצוה בהם', מבואר בזה דיש דרשה מיוחדת 'מושבותיכם' לומר שחג השבועות נוהג מה"ת בזה"ז כעין שמצינו במצוות אחרות שדרשו בגמ' כן, מוכח מזה דס"ל דספירת העומר אינה מה"ת, שלדעת הסוברים דהספירה מן התורה פשיטא דיום החמישים ג"כ חג מה"ת ואי"צ קרא.

אבל דבריו דפלוגתא דחיוב נשים תלויה בפלוגתא אי סה"ע בזה"ז דאורייתא אינו עולה לדינא, דלפ"ז לדעת כל הפוסקים הסוברים דסה"ע בזה"ז דרבנן עולה דנשים חייבות, ולדינא נקטינן דהוי דרבנן וגם נשים פטורות. ובאמר עיקר יסודו של הטו"א אינו ברור, דלגבי ביכורים עצמם דעת החינוך שנשים פטורות, ובפשטות כל מצווה הבאה דווקא בזמן מסויים נחשבת מ"ע שהזמן גרמא אף שאינו דין בזמן אלא תלויה בדבר התלוי בזמן, דלפ"ז אף אי סה"ע בזה"ז דרבנן מפני שתלויה בהקרבת העומר הו"ל מ"ע שהז"ג ונשים פטורות. וגם עיקר ביאורו לרמב"ם דמיום הביאכם את עומר התנופה אינו מתפרש כפשוטו אלא ליום ט"ז ניסן והקרוב נאמר רק סימן, דחוק, דבפשטות אינו כן, דיותר פשוט לומר ט"ז ניסן מלתלות בקרבן העומר, ומאחר ונאמר הקרבן משמע דתלוי בו.

בחזון יחזקאל בקידושין, ועוד, ביארו באופן אחר, שגם הרמב"ם מודה שהספירה תלויה בקרבן כפשטי' דקרא, אבל אינו תלוי בהקרבה בפועל אלא בחיוב ההקרבה, וכן בזמן הבית אם ארע אונס ולא הקריבו לא נפטרו מלספור לדעת הרמב"ם, מפני שמחוייבים היו להקריב באותו היום, ומה"ט אף בזה"ז הוי דאורייתא דהחיוב להקריב קרבן העומר קיים גם בזה"ז, ומה שאין מקריבים הוא רק משום אונס. [ובאמת יש לדון אי יש חיוב בזה"ז, ודן בסוגיא אי קדושה שני' קידשה לע"ל או לא, ואכמ"ל]. והרמב"ן וסייעתו דס"ל דבזה"ז הוי דרבנן ס"ל דתלוי בקיום בפועל ולא רק בחיוב.

-ז-

בדין ראשית קצירכם, דיש איסור לקצור קודם קצירת העומר [משנה מנחות ע.], דנו באחרונים אי נוהג מה"ת בזה"ז לדעת הסוברים דסה"ע בזה"ז דרבנן. [אין הכוונה לאיסור אכילת חדש, דבפשטות נוהג בא"י אף בזה"ז מה"ת, ובחו"ל הפוסקים החמירו, וכן הרה"ק ר' משה בצלאל אלטר זצ"ל הי' מקפיד, אבל רוב ציבור החסידים נהגו להקל בזה, וניד"ד הוא לגבי איסור קצירה].

במשכנות יעקב אוסר, הרש"ש במנחות (שם) מתיר. בשאגת אריה (שו"ת חדשות סי' ח) סובר שיש איסור קצירה לפני העומר בזה"ז ומביא רא'י שבפסחים אמרו אנשי יריחו קצרו קודם העומר שלא ברצון חכמים, ובתוס' במנחות מבואר שמעשה דאנשי יריחו הי' בזה"ז, מוכח דבזה"ז אסור לקצור. ובמקראי קודש תמה בטעם הדבר, מפני מה ספירה תלוי בעומר ואיסור קצירה אינו כן, ואינו מבאר את החילוק. בשפ"א מנחות (שם) דן ג"כ בנידון זה אי יש איסור קצירה קודם העומר בזה"ז, ונוטה לומר שיש איסור, ומבאר הטעם משום דמהרה יבנה המקדש וקודם זמן העומר אין לקצור שמא יבנה ביהמ"ק ויקריבו את העומר ונמצא שקצר קודם הקרבת העומר. ובאמת בזה מתיישבת תמיהת המקראי קודש, דזה חילוק גדול בין ספירה שאחר זמן הקרבת העומר, שבזמן חיוב בספירה כבר עבר זמן ההקרבה וראינו שלא זכינו להקריב, ובין איסור קצירה הקודמת לזמן הקרבת העומר, שבזמן האיסור עדיין מצפים שמהרה יבנה המקדש ויקריבו את העומר, ואין להתיר מפני שעכשיו אין ביהמ"ק והקרבת קרבנות.

-ח-

מי שמסופק איזה יום היום לעומר, האם יכול לומר ב' הספירות, כגון שיאמר היום ו' ימים, היום ז' ימים, וממ"נ קיים מצוותו באחת מהם. באבנ"ז (יו"ד סי' רמח סק"ג) נקט בבירור שאינו יוצא, דספירה הכוונה לדעת ולברר, והיכן שהוא מסופק ואינו יודע מה סופר אינה ידיעה ואינה נחשב ספירה, וכשאינו מדוייק וברור אינו נחשב ידיעה אמיתית ואינו ספירה. וכ' דמה"ט בחו"ל אין לספור ב' ימים משום ספיקא דיומא כמו ביו"ט, משום דספירה בספק אינה ספירה, לכן סופרים את התאריך האמיתי שבזה"ז שאין קידוש ע"פ הראי' אין לנו ספק באמת, אבל לקיים מנהג אבותינו כמו ביו"ט שנוהג ב' ימים לא שייך לקיים מפני שתבטל הספירה מחמת הספק.

אמנם בעה"מ והר"ן בסוף פסחים עמדו בשאלה זו דספיקא דיומא ותירצו בדרכים אחרים, בעה"מ תי' משום דסה"ע בזה"ז הוי רק זכר למקדש, וכשם שאי"צ לספור שבועות משום דבדבר שנעשה משום זכר אי"צ לקיים את כל פרטי המצוה, כך אי"צ להקפיד בספיקא דיומא. הר"ן חולק על דבריו וס"ל דלדינא אף בזכר למקדש צריך לספור שבועות, ומתיר בדרכים אחרים, שספק בספירת העומר יגרום זילזול בשבועות. ומזה שלא תירצו כדברי האבנ"ז שספירה מסופקת אינה ספירה כלל נראה שאינם סוברים כן, ולדעתם ספירה מסופקת ג"כ נחשבת ספירה, ולפ"ז אם יאמר היום ו' ימים ויחזור ויאמר היום ז' ימים, יצא י"ח ממ"נ.

-ט-

כ' המחבר (סי' תפט ס"ד) 'מי ששואל אותו חבירו בה"ש כמה ימי הספירה בזה הלילה יאמר לו אתמול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך אינו יכול לחזור ולמנות בברכה'. בפשטות ביאור דבריו, דכאשר יאמר היום כך וכך כבר יוצא ידי חובת ספירת אותו הלילה, ומאחר וכבר יצא י"ח שוב לא יוכל לחזור ולמנות בברכה. ולכאורה עיקר דין המחבר שהמשיב לחבירו את מספר ימי העומר א"י לחזור ולספור בברכה תלוי בפלוגתא אי מצוות צריכות כוונה או מצוות אינם צריכות כוונה, [סי' ס ס"ד], דהיינו בעושה מעשה מצווה בלא כוונה לקיים מצווה נחלקו אי יצא י"ח או לא, ולדעת הסוברים דמצוות צריכות כוונה מי שהשיב לחבירו כמה הם ימי העומר בלא כוונה לצאת ידי חובתו בספירה זו לא יצא י"ח ויכול לחזור ולספור בברכה. וצ"ב מפני מה פסק המחבר כאן כמ"ש מצוות אי"צ כוונה הא קיי"ל דמצוות צריכות כונה, ובמשנה ברורה (ס"ק כב) כ' דלענין הברכה חוששים גם למ"ד אי"צ כוונה שלא יבוא לידי ברכה לבטלה. ובשער הציון (ס"ק כו) מביא עוד בשם אליה רבה דהא דקיי"ל צריכות כוונה היינו בדאורייתא, אבל בדרבנן י"א דאי"צ, ומאחר ורוב הראשונים סוברים דסה"ע בזה"ז דרבנן, א"כ לדעתם יוצא י"ח סה"ע גם בלא כוונה.

-י-

מי שאמר את מספר הימים בלא תיבת 'היום', כגון שאמר 'שבעה ימים לעומר' בלבד, ולא אמר 'היום שבעה ימים לעומר', כתב במשנ"ב (ס"ק כ) שיכול לחזור לספור בברכה, שבלא תיבת היום אינו נחשב ספירה ואינו יוצא י"ח לכן יכול לחזור בברכה. גם בזה לכתחילה אין ראוי להכניס עצמו לספיקות, דיש חולקים על דבריו וסוברים דאף בכה"ג יוצא י"ח ספה"ע, אבל בדיעבד מי שאמר כן יכול לסמוך על דבריו ולחזור ולספור בברכה.

-יא-

כ' בכף החיים (ס"ק ל) שהאומר היום ל"ג בעומר לגבי ההלכות והמנהגים של אותו היום, כגון שאין אומרים תחנון או שנוהגים להדליק בו אבוקות, יכול לספור אחר כך בברכה, מפני כוונתו לומר רק את ההלכות והמנהגים של היום ואין כוונתו לספור. לכתחילה יש להזהר גם בזה, שלא לומר היום ל"ג בעומר ואין אומרים בו תחנון, כדי לא להכניס עצמו בספיקות, דשמא יש חולקים על דבריו וסוברים שגם בכה"ג יוצא י"ח ספירת העומר, אבל בדיעבד מי שאמר כן יש לו לסמוך על דבריו ויכול לחזור ולספור בברכה.

-יב-

כ' במשנה ברורה (ס"ק כב) 'ויש עוד עצה שיכון בפירוש שלא לצאת בזה ידי ספירה', דהיינו שיכול להשיב לחבירו את מספר הימים שבאותו הלילה ולכוון שלא לצאת י"ח, שבכה"ג אינו יוצא בספירה זו, ולכן יכול לחזור ולספור אח"כ לשם מצווה בברכה.

ביאור הדבר, דהנה עיקר דין המחבר שהמשיב לחבירו את מספר ימי העומר א"י לחזור ולספור בברכה הוא רק כדעת הסוברים דמצוות אין צריכות כוונה דיוצא ידי חובתו אף בלא כוונה כמו שנתבאר, אמנם כאשר מכוון בפירוש שלא לצאת י"ח לכו"ע לא יצא, אף למ"ד מצוות אין צריכות כוונה, ולכן בכה"ג יכול לחזור ולספור בברכה.

אמנם מדברי המחבר שלא הביא עצה זו וכתב להמנע מלהשיב כמה יש לספור באותו הלילה, וכ"ה במקורו במחזור ויטרי, נראה שאינו מסכים לזה, ושמא מפני שחושש לשיטת הרא"ה [הובא בב"י סי' תקפט] שלדעת הסוברים מצוות אי"צ כוונה אף כוונה הפכית אינה מבטלת את המצווה, ויוצא י"ח גם כשמכוון בפירוש שלא לצאת, ושוב לא יוכל לחזור ולספור בברכה, [ראה להלן טעם נוסף]. לכן גם בזה לכתחילה אין להשיב כלל את מספר הימים של אותו הלילה, אבל בדיעבד כשכבר השיב בכוונה זו יכול לחזור ולספור בברכה.

-יג-

מי שהשיב לחבירו רק את מספר השבועות ולא הזכיר את מספר הימים, או שאמר רק את מספר הימים ולא הזכיר כמה שבועות הן, בלילות של סיום שבועות, כגון שאמר היום ז' ימים ולא הזכיר שהם שבוע אחד, לא יצא י"ח ויכול לחזור ולספור בברכה.

אבל מי שלא הזכיר שבועות בשאר הלילות שאינם שבועות שלמים, כגון שאמר היום ל"ג בעומר ולא אמר שהם ד' שבועות וחמשה ימים, בשער הציון (ס"ק כח) בשם אלי' רבה, ומצדד לומר כדבריו שגם בכה"ג יכול לחזור ולספור בברכה, ואף שגם לדעת הסוברים שמנין השבועות מעכב היינו דווקא בסוף שבוע, כגון ז' ימים שהם שבוע אחד, י"ד יום שהם ב' שבועות וכדו', אבל באמצע השבוע, כגון י"ח ימים לכו"ע אינו מעכב ויוצא י"ח בספירת הימים בלבד, מ"מ מאחר והמנהג להזכיר בכל הימים גם את מספר השבועות והוא לא אמר כן, ניכרים הדברים שאין כוונתו בזה לקיום המצווה.

אמנם להלכה אין נוהגים כן, ומי שספר בשאר הימים שאינם שבועות שלמים אף שלא הזכיר את מספר השבועות שוב לא יוכל לספור בברכה, רק בימים שהשבועות שלמים אם לא הזכיר את מספר השבועות יכול לחזור ולספור בברכה.

-יד-

והנה בעיקר דברי המחבר בדין הנשאל כמה ימי הספירה באותו הלילה, דכתב להשיב אתמול היה כך וכך, צ"ב כמה דברים, חדא דלא אתיא אלא כדעת הסוברים מצוות אינם צריכות כוונה לכל הפחות במצוות דרבנן, וזה דחוק.

עוד יל"ע מה שדקדקנו מדברי המחבר שלא הביא את עצת המשנ"ב (ס"ק כב) שיכון בפירוש שלא לצאת בזה ידי ספירה, אלא כתב להמנע מלהשיב כמה יש לספור באותו הלילה, שנראה מזה שאינו מסכים לעצה זו, וצ"ב הטעם. ומש"כ דשם חושש לשיטת הרא"ה שגם כוונה הפכית אינה מבטלת את המצווה, קשה לומר כן, דהא מסיק שם דההלכה כשא"ר שנחלקו וכ' דלא חיישינן לדברי הרא"ה בזה. ועוד דלעיל (סי' תפד) סמך על סברא זו, וכתב לגבי מי שהולך בליל פסח לבתי אחרים שאינם יודעים לקדש ולומר את סדר ההגדה, יכול לקדש להם ולברך ברכת אשר גאלנו, ומכוון שלא לצאת י"ח ויכול לחזור לקדש ולברך בביתו, וכן נקטינן להלכה לענין תקיעת שופר שהרוצה להוציא אחרים ידי חובתן וגם לתקוע ברוב עם, יכול להתכוון כשתוקע לאחרים שאינו רוצה לצאת י"ח, ושוב יכול לחזור ולתקוע בברכה ברוב עם. והשתא צ"ב אמאי לגבי ספירת העומר אינו סומך על עצה זו כבשאר מקומות.

ויל"ע עוד במש"כ בשער הציון (סקכ"ח) בשם אלי' רבה לגבי מי שלא הזכיר מנין השבועות באמצע השבוע, כגון י"ח ימים דאף דלכו"ע אינו מעכב יספור בברכה, דמאחר והמנהג להזכיר בכל הימים גם את מספר השבועות והוא לא אמר כן, ניכרים הדברים שאין כוונתו בזה לקיום המצווה. דלפ"ז נדחק המשנ"ב (שם) להעמיד את דברי המחבר שכ' שאין להשיב את מספר הימים של אותו הלילה דוקא בו' ימים הראשונים שבהם אין ספירת שבועות כלל, אבל מיום ז' והלאה שצריך למנות שבועות סגי בזה שאינו מונה את השבועות כדי שיוכל לחזור ולספור בברכה. ודבריו דחוקים, דודאי בפשטות דברי המחבר קאי על כל ימי הספירה, וצ"ב מפני מה לא סמך המחבר על סברא זו דניכר מדבריו שאין כוונתו לצאת.

עוד צ"ב דבשו"ע הרב כתב (סעיף יד) 'אבל השואל יכול לספור בברכה אף ששמע כבר הסיפור מהמשיב, מכל מקום בשעה ששמע היה בדעתו לחזור ולספור שהרי בשביל כך הוא שומע, ונמצא שהיה בדעתו בפירוש שלא לצאת בשמיעה זו, [ולטעם זה ה"ה אם השואל הזכיר המנין בפיו ושאל האם היום כך וכך, שיכול לספור בברכה מפני שדעתו בפירוש שלא לצאת בשמיעה זו]. אבל המשיב לא היה בדעתו בפירוש בשעת התשובה שרוצה לחזור ולספור שנית

אחר כך, אף שבאמת כן הוא מכל מקום כיון שלא היה בדעתו בפירוש יצא ידי חובתו. וצ"ב כוונתו מ"ש ממש"כ (סעיף יב) לגבי המתפלל עם הציבור קודם צה"כ, 'ואפילו לא ספר עמהם כלל אלא ששמע הספירה מן אחד ומן הציבור שספרו, ולא נתכוין כלל להוציאו וגם הוא לא נתכוין לצאת בשמיעה זו אלא שמע לפי תומו, לא יברך כשיספור בלילה, שהשומע כעונה'. שהרי בב' האופנים בדעתו לחזור ולספור אח"כ, ומ"ש השואל שאינו יוצא בשמיעתו מפני שבדעתו לספור אח"כ, ומ"ש השומע מן הציבור שיוצא אף שבדעתו לספור אח"כ. ונראה שכוונתו שצריך כוונה גמורה בהכרה, לכן בשואל ששאלתו היא לצורך הספירה שיספור אח"כ, יש כאן מחשבה בפועל שאינו רוצה לספור עכשיו נחשב כוונה הפכית, אבל השומע מן הציבור אע"פ שברור שאם היו שואלים אותו אם רוצה לצאת בשמיעה זו ודאי הי' משיב שאינו רוצה לצאת באופן זה, אלא בברכה לפניה ואף אמירת לשם יחוד, מ"מ כוונה זו היא אינה במחשבה בפועל, רק בתת הכרה, שאינו עוסק במחשבתו כעת כלל בעניין הספירה שעומד לספור אח"כ, באופן זה נחשב כשמיעה בלא כוונה ולא ככוונה הפכית.

אמנם העולם אינו נוהג להקפיד במי ששומע מן הציבור בלא כוונה מיוחדת שלא יחזור ויספור בברכה, והגרש"ז אורבך באמת לא ס"ל חילוק זה, וסובר שגם השומע מן הציבור מאחר ובדעתו למנות בעצמו אח"כ נחשב ככוונה הפכית, ונראה דזה טעם מנהג העולם דכל השומע מאחרים שסופרים יש לו כוונה הפכית שלא לצאת, ובפרט כששומע מן הש"ץ ובדעתו לספור אחריו מיד, ולכן אינו יוצא י"ח. ויל"ע לפי מנהג העולם שלגבי שומע מן הציבור סומכים שבסתמא יש לו כוונה הפכית, מ"ש לגבי נשאל שאף הוא בדעתו לספור אח"כ בברכה שאין סומכים על זה, כמש"כ המחבר להשיב אתמול הי' כך וכך.

ונראה ליישב כל הנ"ל ע"פ סברת האבנ"ז הנ"ל דספירת ספק אינה ספירה, משום דספירה היא בירור וכל שאינו מבורר אינה ספירה כלל. ונראה דאפ"ל להיפך ג"כ, דמאחר והספירה אינה אלא בירור, כל שבירר כבר בפיו ובמחשבתו שוב אין משמעות בספירתו השנית דלא שייך בירור בדבר מבורר, דאין ספירתו מועילה דבר מאחר וכבר נתבררו מספר הימים, ואף אם לא יצא י"ח מצוות ספירת העומר, מפני חסרון הכוונה למ"ד מצוות צריכות כוונה, או מחמת כוונה הפכית לכו"ע, מ"מ לא יוכל לחזור ולספור אחר שכבר בירר את מספר הימים.

ולפ"ז א"ש כל הקושיות הנ"ל, דדברי השו"ע ככו"ע ואי"צ לדחוק דחושש לדעת הסוברים מצוות אי"צ כוונה, אלא אף לדעת הסוברים דמצוות צריכות כוונה אין להשיב היום כך וכך, דאם ישיב נמצא דמברר בדבריו את ספירת היום ולכו"ע לא יוכל לחזור ולספור בברכה, מאחר שאינו מברר בספירה השנית דבר. וגם א"ש מה שלא סמך בשו"ע על העצה להשיב לחבירו את מספר הימים ולכוון שלא לצאת י"ח, אף דבשא"מ סומך על זה, מפני שכאן לא תועיל עצה זו, דאף אי לא יצא י"ח מ"מ מפסיד הספירה כשמברר בפיו את מספר היום. ומה"ט לא סמך גם על סברת האלי' רבה דכשאנו מונה שבועות ניכר שאין כוונתו לצאת, דהא אף כשאנו יוצא מפסיד הספירה כמו שנתבאר.

אמנם סברא זו שייכת דווקא כשסופר בפיו, אבל בשומע מהש"ץ או מחבירו כמה ימים היום הדבר תלוי באם יוצא ידי חובתו, דאם כוונתו לצאת י"ח בספירת חבירו מהני מדין שומע כעונה, דבמה ששמע מחבירו שספר ובירר את מספר הימים נחשב כאילו ספר ובירר בעצמו, אבל כשלא שם דעתו ולכו' לדברי חבירו לא יצא י"ח ואינו כלום, דהא בספירת חבירו לא יצא י"ח ושמיעה בעלמא אינה בירור מאחר ולא הוציא המנין בפיו. ובזה א"ש הא דהחמיר המחבר שלא להוציא המנין בפיו, ולא החמיר כדברי השו"ע הרב לגבי השומע, משום שהנשאל מברר בפיו ושוב לא יוכל לברר עוד, אבל השומע שלא הוציא מפיו דבר אינו מפסיד דהא עדיין יכול לברר, וא"ש מנהג העולם.

אמנם יש להעיר על יסוד זה מדברי המחבר (סעיף ג) 'המתפלל עם הצבור מבעוד יום, מונה עמהם בלא ברכה. ואם יזכור בלילה יברך ויספור', דהיינו שעושה תנאי על ספירתו מבעוד יום, שאם יזכור ולספור בלילה אין כוונתו לצאת י"ח בספירה זו, אם ישכח לחזור ולספור בלילה יוצא י"ח עכשיו מספק. ולכאורה מכאן מוכח

היפך דברינו, דסומך על כוונה הפכית גם לענין ספירת העומר שיוכל לחזור ולספור בברכה, ולדברינו אף אם לא יצא י"ח בספירתו עם הציבור לא יוכל לחזור ולספור בברכה מפני שכבר בירר המנין בפיו. וי"ל משום דיש חולקים על עיקר סברת האבנ"ז, כמו שנתבאר דמדברי הבעה"מ והר"ן שתירצו בדרכים אחרים מפני מה אין סופרים בחו"ל ב' ימים משום ספיקא דיומא ולא תירצו כדבריו שאי"ז ספירה כלל, מוכח שסופרים שגם ספירה מסופקת נחשבת ספירה אף שאינה מבררת דבר, לכן לגבי מקדים להתפלל דאין לו עצה אחרת סמך על דעת הסופרים דספירה שאינה בירור הוי ספירה, והתיר לחזור ולספור בברכה כשלא יצא י"ח בספירה הראשונה אף שאינו מברר בספירה זו דבר, אבל לגבי נשאל דיש עצה לומר אתמול הי' כך וכך, כ' דווקא עצה זו ומפיק נפשי' מפלוגתא אי מהני ספירה שאינה מבררת.

נכתב ע"י חברים מקשיבים לשיעורי הרב - הגאון רבי בצלאל וקסלשטיין שליט"א

ניתן להאזין לשיעורים בקו 'בם חיתני' - 037680292